

A különleges státus egészségügyi szolgáltatásokat érintő vetületei

Az egészségügyi ellátás iránti igények, e támogatás helyszínével, valamint a (speciális és életmentő esetekre) korlátozott támogatással kapcsolatos vélemények

Az 2000-ben végzett felmérésünk eredményeivel összhangban három régióban, Kárpátalján, Erdélyben és a Vajdaságban mutatkozik nagyobb igény a magyarországi egészségügyi támogatás iránt. Legmagasabb az egészségügyi ellátást határozottan igénylők aránya Kárpátalján (91.6%), alig marad el ezen arány mögött Erdély (89%), de a vajdasági és kárpátaljai igenlő válaszok közötti különbség is mindössze 7.5 százalékos. Felvidéken a megkérdezettek mindössze kétharmada (66.8%) igényelné az egészségügyi támogatást. Összhangban az igénylők alacsony arányával, az egészségügyi támogatást határozottan elutasítók hányada szintén e régióban a legmagasabb (13.7%). Az egészségügyi ellátást nem igénylők nagyobb része azonban nem is utasítja el azt, hanem a kérdésre határozatlan választ ad („nem tudja” vagy „nem válaszol”), amely válaszok potenciális igénylőket rejthetnek. A határozatlan válaszok aránya szintén a Felvidéken legmagasabb, 19.4%.

Összevetve a fenti adatokat a 2000-ben nyert adatokkal megállapítható, hogy az egészségügyi ellátás iránti igény három régióban, Felvidéken, Kárpátalján és Vajdaságban 2-4%-al csökkent, miközben Erdélyben 4.3%-al nőtt.

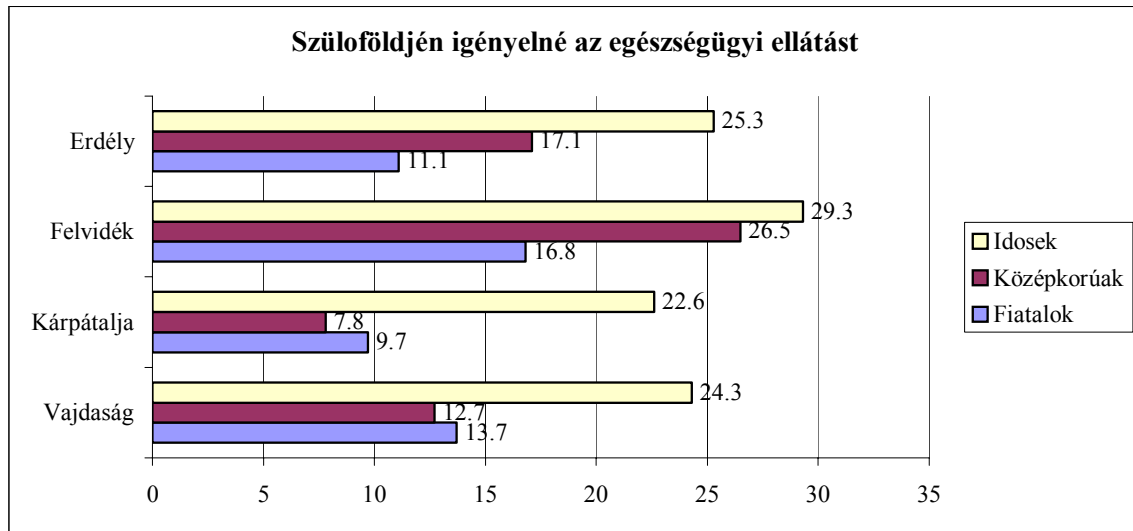
Igényelné, hogy a magyar állam támogassa az egészségügyi ellátását	Erdély	Felvidék	Kárpátalja	Vajdaság
2000-ben	84.7	71	94	87.7
2001-ben	89	66.8	91.6	84.1

Az egészségügyi ellátás iránti igény alig van összefüggésben a megkérdezettek személyi változóival, a település típusával vagy a vidék tömb/szórvány jellegével; csupán a Felvidék és Vajdaság esetében mondható el, hogy az idősek és a nagyvárosban lakók részéről kisebb az igény az egészségügyi ellátás magyarországi támogatására.

A megkérdezettek többsége mind a négy régióban úgy vélte, hogy az egészségügyi ellátás támogatására a szülőföldön és Magyarország területén egyaránt szükség van. A támogatás Magyarország területére korlátozását legnagyobb arányban a kárpátaljaiak tartják elfogadhatónak (28.1%), legkevésbé a felvidékiek, akiknek mindössze 8 százalékosuk válaszolta azt, hogy egészségügyi ellátás támogatására Magyarország területén tartana igényt. Ugyanakkor az egészségügyi ellátás szülőföldön történő támogatásával a felvidéki megkérdezetteink értettek leginkább egyet, ez a megoldás 24.3 százalékosuk számára lenne elfogadható.

Hol igényelné inkább az egészségügyi ellátást?	Erdély	Felvidék	Kárpátalja	Vajdaság
Magyarországon	11.3	8.0	28.1	11.7
Szülőföldjén	17.6	24.3	13.5	17.8
Mindkét helyen	62.5	49.3	53.5	62.9

Az egészségügyi ellátás helyét illetően az igények személyi változók szerinti megoszlásaiból a szülőföldön történő támogatást igénylők válaszait emeljük ki. Ezek körében legegységesebb összefüggést az életkorral figyelhetünk meg. Amint az a következő grafikonon látható, főként az idősek azok, akik az egészségügyi támogatást szülőföldjükön igényelnék.

Iskolai végzettség szerint az összefüggés hasonlóan szoros, általában az alacsonyabb iskolai végzettségűek azok, akik a támogatást inkább szülőföldjükön igényelnék. Ettől az általános tendenciától eltérően Felvidéken az érettségizettek csoportjából vélték legtöbbször a szülőföldi egészségügyi ellátás támogatását a megfelelőbbnek.

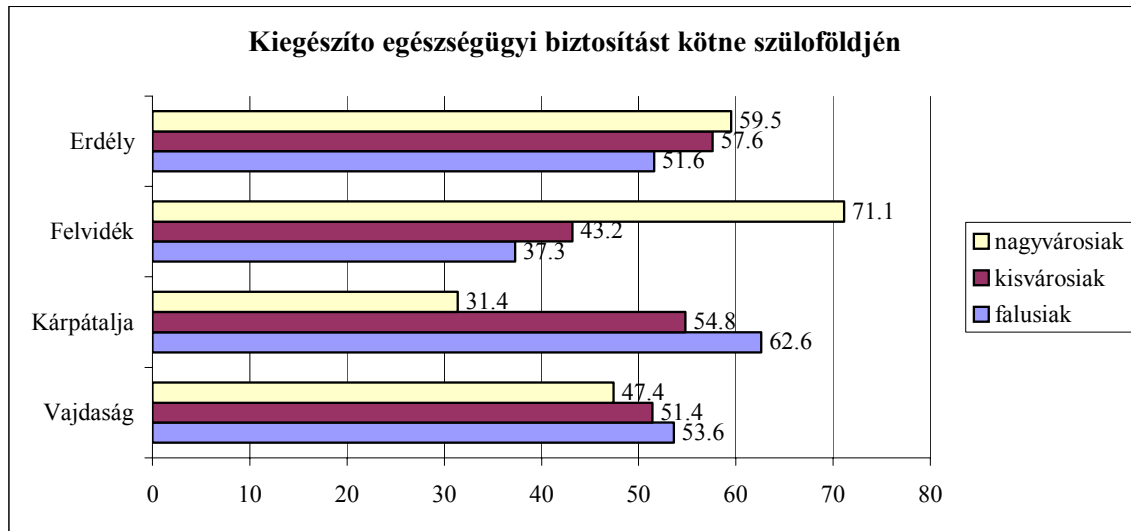
Településnagyság szerint három régióban a nagyvárosiak voltak azok, akik inkább a szülőföldi ellátás támogatása mellett voksoltak, Erdélyben a kisvárosiak. Erdélyben és Felvidéken alrégiók szerint vizsgálva a szülőföldi támogatást preferálók megoszlását az derül ki, hogy Erdélyben a Székelyföldön kivételesen magas ezek aránya (míg a partiumiak inkább a magyarországi ellátás támogatását részesítik előnyben), Felvidéken a keleti térségben alacsonyabb a szülőföldi támogatást igénylők aránya.

Az egészségügyi támogatás korlátozását a szülőföldön nem orvosolható, speciális esetekre nagyobb arányban az erdélyiek és a vajdaságiak vélik elfogadhatónak (64.4% illetve 52.4%), de nem sokkal maradnak el ezek mögött a kárpátaljai és a felvidéki igenlő válaszok sem (44.2% illetve 43.7%). Kivételesen nagy elutasításba ütközik ez a lehetőség Kárpátalján, ahol a megkérdezettek majdnem fele (48%) nem ért egyet ezzel a megoldással. Vajdaságban 38.1% tarja elégtelennek a támogatás speciális esetekre korlátozását, Felvidéken 34.4%, Erdélyben 28,7%.

Rendszeres befizetést igénylő, kiegészítő egészségügyi biztosítást, amely az igazolvány által nem támogatott betegségek esetében is magyarországi orvosi kezelésre biztosítana jogot, nagyobb arányban a kárpátaljai és az erdélyi megkérdezettek lennének hajlandók kötni (56.8% és 55.5%), legkisebb arányban a felvidékiek (42.5%). A szülőföldön kötendő egészségügyi biztosítást ugyanakkor legnagyobb arányban a

Vajdaságban utasítják el határozottan, itt a megkérdezettek 30 százaléka válaszolt nemmel a kérdésre.

A kiegészítő biztosítást minden régióban elsősorban a középkorúak és a magasabb iskolai végzettségűek vállalnák, Erdélyben és Felvidéken inkább a nagyvárosiak, Kárpátalján és Vajdaságban inkább a falun élők.

Kiemelhető tehát az eddigiekből, hogy az egészségügyi ellátás iránti igény, akár a kompromisszumos, saját hozzájárulást is igénylő megoldások iránt is, elsősorban a kárpátaljai és az erdélyi magyarok körében nagyobb, akiket sorrendben a vajdaságiak, majd utolsó helyen a felvidékiek követnek.

A vizsgált régiók hazai egészségügyi ellátásának helyzete

A szülőföldi egészségügyi ellátás hat vetületével való elégedettségre kérdeztünk rá. Az egyes régiókban észlelt általános elégedettség mértékét a legkevesebb öt vetülettel elégedetlenkedők arányával hasonlítottuk össze. Ennek alapján a szülőföldi egészségügyi ellátással kapcsolatosan legnagyobb fokú elégedetlenséget a vajdasági magyarok körében regisztráltunk, e régióban a megkérdezettek 27.3 százaléka az egészségügyi ellátás legkevesebb öt felsorolt vetületével elégedetlen volt. Ugyanez az arány Kárpátalján 19.7%, Erdélyben 11.0%, Felvidéken 8.3%. A felsorolt dimenziókkal/vetületekkel való *elégedetlenségi sorrend* Erdélyben, Felvidéken és Kárpátalján megegyezik, első helyen a gyógyszerárak állnak, amelyet az elégedetlenség mértékének csökkenő sorrendjében a kórházak, rendelők felszereltsége, a gyógyászati segédeszközökkel való ellátottság, a gyógyszerárak, a személyzet hozzáértése és a nyelvi nehézségek követnek. A vajdaságban ez a sorrend annyiban módosul, hogy első helyre a gyógyszerekkel való ellátottság kerül, amellyel a vajdasági megkérdezettek 93%-a elégedetlen.

A kezelőorvosokkal, nővérekkel való kapcsolat terén jelentkező nyelvi nehézségek a felsoroltak közül a legkevésbé súlyos gondnak bizonyultak, ennek ellenére ez a probléma sem elhanyagolható, különösen Kárpátalján és a Vajdaságban. E két régióban válaszadóink 22.5 illetve 15.4 százaléka vélte úgy, hogy az egészségügyi

személyzettel gyakran voltak nyelvi nehézségeik. A nyelvi probléma legkevésbé az erdélyi egészségügyi rendszerre jellemző.

A betegek nemzetiségük miatti hátrányos megkülönböztetése nem jár együtt a nyelvi nehézségek gyakoriságával: magyar nemzetiségük miatt gyakori diszkriminációt legnagyobb arányban a felvidéki megkérdezettek szenvedtek el (7.6%), a Kárpátalján ez az arány alig kisebb (6.7%). Legszerencsésebb helyzetben e tekintetben is az erdélyi magyarok vannak, erdélyi megkérdezetteinknek mindössze 2.6 százaléka állította, hogy magyarsága miatt gyakran érte hátrányos megkülönböztetés egészségügyi ellátása során.

A vizsgált népesség egészségi állapota valamint a vizsgált népesség által eltartott kiskorú (vagy még nem önálló) népesség egészségi állapota

Az egészségügyi ellátások igénybevételének gyakorisága több tényező függvénye, amelyet a lakosság egészségi állapota mellett az életmód modernizáltságának foka is meghatároz. Feltehetőleg mindkét tényezőt tükrözi az az adatsorunk, amelyet azon kérdésre adott válaszokból kaptunk, hogy a megkérdezett igénybe vette-e az egészségügyi ellátás valamilyen formáját (a kórházi kezeléstől a gyógyszerfelíratásig) szülőföldjén, az elmúlt két évben. A válaszok alapján a szülőföldi egészségügyi ellátás igénybevétele a Vajdaságban és Felvidéken gyakoribb, e régiókban a megkérdezettek 72.0 illetve 68.4 százaléka vette igénybe az egészségügyi ellátás valamilyen formáját az utóbbi két évben; Erdélyben és Kárpátalján ez az arány valamivel kisebb, 62.0 illetve 59.4 százalék.

A kórházi ellátást igénybe vevők aránya mindhárom régióban alacsony, Erdélyben és Kárpátalján valamivel magasabb, mint Felvidéken és Vajdaságban (6.8 és 5.6. illetve 4.2 és 3.4 százalék). Az egészségügyi ellátás enyhébb formáinál ez a helyzet fordított, a körzeti családi orvosi ellátást és a gyógyszerfelíratást egyaránt Felvidéken vették igénybe legnagyobb arányban (21.6% és 25.4%), de csak alig valamivel többen mint a Vajdaságban, ahol ugyanezek az arányok 18.3% és 24.7%. Különösen a gyógyszerfelíratás esetében világlik ki, hogy a felvidékiekre és a vajdaságiakra hasonló egészségügyi viselkedés jellemző, amelyben nagyobb hangsúly esik a megelőzésre, a körzeti családi orvossal való szorosabb kapcsolatra, ennek köszönhetően pedig e két térségben a kórházi ellátások aránya alacsonyabb. Kivételes vonást ad a vajdaságiak egészségügyi ellátás-szerkezetének a járóbetegellátás más térségeknél gyakoribb igénybevétele: míg e régióban az ellátás e típusát az utóbbi két évben igénybe vevők aránya 14.2%, a másik három régióban ez az arány egyformán tíz százalék körüli.

A kiskorú gyerekek számára megkérdezetteink legnagyobb arányban Kárpátalján vettek igénybe valamilyen egészségügyi ellátást (35.8%), legkisebben az erdélyiek (22.5%). A kórházi ellátás igénybevételét illetően a felnőtt megkérdezettekre vonatkozó mintát találjuk, Erdélyben és Kárpátalján kórházi kezelésekre gyakrabban kerül sor, mint Felvidéken vagy Vajdaságban. Az egészségügyi ellátás más formái esetében azonban Kárpátalján már nem ismétlődik a felnőtteknél látott minta, attól eltérően ez esetben minden ellátási formát a kárpátaljaiak vesznek leggyakrabban igénybe. Az egészségügyi ellátások gyerekek számára történő igénybevétele mindhárom enyhébb forma esetében Erdélyben a legalacsonyabb.

A magyarországi egészségügyi ellátás iránti igény legnagyobb valószínűséggel azoknál várható, akik valamilyen szülőföldjükön nem gyógyítható betegségben szenvednek. Adatfelvételünk idején a felnőtt lakosság körében a szülőföldön nem kezelhető betegségek leggyakrabban a Vajdaságban fordulnak elő, a megkérdezettek 12.6 százaléka esetében, de nem sokkal kevesebb ezen betegségek aránya Erdélyben és Kárpátalján sem (mindkét régióban 9 százalék). Felvidéken viszont a megkérdezettek mindössze 1.7 százaléka nem tudja szülőföldjén orvosoltatni valamilyen meglévő betegségét. A kérdés további boncolgatásával viszont kiderül, hogy a fenti esetek jelentős része nem a szülőföldi egészségügyi rendszer állapota, hanem a megkérdezett rossz anyagi helyzete miatt orvosolhatatlan odahaza, vagyis megfelelő anyagi támogatás esetén ezek a megbetegedések nem igényelnék feltétlenül magyarországi kórházi ellátást. Azoknak a megbetegedéseknek a gyakorisága, amelyek megfelelő anyagi támogatás esetén is magyarországi ellátást igényelnek a Vajdaságban 7.6 százalék, Erdélyben és Kárpátalján 5, Felvidéken 1.7 százalék.

A szülőföldön orvosolhatatlan betegségek előfordulása a megkérdezettek gyermekei esetében, mint az várható volt, ritkább mint a felnőttek esetében, Vajdaságban és Kárpátalján a válaszolók 4.4 százalékának gyerekei szenvednek ilyen betegségben, Erdélyben 2.9 százalékának. Felvidéken egy százalék ugyanezen személyek aránya. A megfelelő anyagi támogatás esetén is csak Magyarországon orvosolható esetek száma ennél valamivel kisebb, a sorrend viszont ugyanaz marad.

Az eddigiekben igénybe vett magyarországi egészségügyi szolgáltatások elterjedtsége

Bár a határon túli magyarok magyarországi egészségügyi ellátása mindmáig nem volt/nincs szabályozva, különböző megoldások segítségével a határon túli magyarság jelentős része már részesült Magyarországon az egészségügyi ellátás valamilyen formájában. A magyarországi egészségügyi szolgáltatások gyakori igénybevétele különösen a Vajdasági és Kárpátaljai magyarokra igaz, amely területekről mind interjúalanyaink, mind azok kiskorú gyermekeinek több mint 10 százaléka folyamodott az eddigiekben magyarországi ellátáshoz: a vajdasági interjúalanyok 14.7%-a, kiskorú gyermekeiknek 12.1%-a, Kárpátalján a felnőttek 12.7, a gyermekek 11.6 százaléka. Erdélyben és Felvidéken ezek az arányok jóval alacsonyabbak, az interjúalanyok esetében 4 százalék, kiskorú gyermekeik esetében 3 százalék.

Megvizsgálva, hogy az érintettek milyen módon jutottak hozzá az egészségügyi ellátáshoz fény derül a kárpátaljai-vajdasági illetve erdélyi-felvidéki magyarok magyarországi egészségügyi ellátásában észlelt különbségek néhány részletére. *Kiderül például, hogy e jelentős aránykülönbségek a fizetett szolgáltatásokból igénybevételeiből adódnak.* A különböző személyes kapcsolatok révén, ingyenesen kapott ellátások viszonylag ritkák, e személyek aránya a kárpátaljaiak esetében 7.3%, a többi régióban 4% körüli, a hivatalos közvetítéssel egészségügyi ellátáshoz jutók aránya pedig ennél is alacsonyabb, mind a négy területen 2% körüli. Nagy eltérések a pénzért kapott szolgáltatások terén észlelhetők. Mind a vajdaságiak, mind a kárpátaljaiak leggyakrabban magyarországi ismerősök közvetítése nélkül, pénzért jutottak egészségügyi szolgáltatáshoz, a vajdasági interjúalanyok vagy azok gyerekeinek 14.7 százaléka, a

kárpátaljaiak 10.2 százaléka. A felvidékiek esetében is a közbenjárások nélkül kapott, fizetett egészségügyi ellátás gyakoribb az ellátáshoz jutás más módjainál, ám erre az előző két régióhoz viszonyítva jelentősen ritkában kerül sor, a megkérdezettek 5.5%-a esetében. Az erdélyiek esetében viszont, szintén alacsony gyakorisággal, az ismerősök közvetítésével, ingyenesen kapott egészségügyi ellátások vannak túlsúlyban (5%). Elmondhatjuk tehát, hogy az elmúlt tíz év alatt, a magyarországi egészségügyi ellátások fizetett szolgáltatáskénti igénybevétele nagymértékben beépült két régió, a Vajdaság és Kárpátalja magyar lakosságának egészségügyi szolgáltatás-használati gyakorlatába.

	Erdély	Felvidék	Kárpátalja	Vajdaság
Mo.-i egészségügyi ellátásban részesült				
interjúalany	4.5	4.3	12.7	14.7
interjúalany gyermeke	3.3	3.2	11.6	12.1
hozzájutás az ellátáshoz				
ingyen – valaki közbenjárása révén	5.0	3.7	7.3	4.0
pénzért – valaki közbenjárása révén	3.6	4.4	9.3	8.5
pénzért – közbenjárás nélkül	2.0	5.5	10.2	14.1
ingyen – hivatalos közvetítéssel	2.1	2.1	2.7	1.3

Összefüggések a jelenlegi szülőföldi egészségügyi rendszerekkel való elégedettség, a népesség egészségi állapota, az egészségügyi ellátás magyarországi támogatása iránti igény, valamint a különleges státus iránti igény között

A jelenlegi szülőföldi egészségügyi rendszerrel való elégedetlenség, mint az várható volt, közvetlen összefüggésben áll a magyarországi támogatás iránti igénnyel. A következő táblázatból kiderül, hogy e két kérdés közötti következetes kapcsolatot elsősorban Vajdaságban és Felvidéken láthatunk, ám a kapcsolat a másik két régióban is szignifikáns.

Az egészségügyi ellátás támogatása iránti igény és a jelenlegi szülőföldi egészségügyi rendszerrel való elégedetlenség közti kapcsolat.

	Erdély	Felvidék	Kárpátalja	Vajdaság
regressziós együttható	0.065	0.128	0.135	0.234
szignifikancia	0.036	0.001	0.012	0.000

Az egészségi állapot és az egészségügyi ellátás Magyarország általi támogatása iránti igény összefüggése statisztikailag (regresszió számítás) alig kimutatható. A megkérdezett és gyerekei utóbbi két évben igénybevett egészségügyi ellátásaiból összevont mutatót képezve ez csak a vajdasági megkérdezettek esetében állt világos összefüggésben az egészségügyi támogatás iránti igénnyel, Felvidéken a kapcsolat szorossága alig éri el a szignifikáns szintet.

Az egészségügyi ellátás támogatása iránti igény és az egészségügyi állapot közti kapcsolat:

	Erdély	Felvidék	Kárpátalja	Vajdaság
regressziós együttható	0.006	0.091	0.076	0.184
szignifikancia	0.84	0.03	0.17	0.00

Azok a megkérdezettek, akik jelenleg szülőföldjükön gyógyíthatatlan betegségben szenvednek szintén nem tartanak szignifikánsan nagyobb mértékben igényt az egészségügyi ellátás Magyarország általi támogatása iránt. E keresett kapcsolat hiányára némileg fényt derítenek a következő adatsorok, amelyekben azt vizsgáltuk, hogy az elmúlt években Magyarországon egészségügyi ellátásban részesült megkérdezetteink (vagy akiknek kiskorú gyermekük részesült ilyen ellátásban) nagyobb arányban tartanák-e igényt a Magyarország által nyújtandó támogatásra.

Igényli az egészségügyi ellátás Magyarország általi támogatását (százalékok).

	Erdély	Felvidék	Kárpátalja	Vajdaság
Vett már igénybe Mo.-i egészségügyi ellátást				
több ízben is	95.7	83.3	100	97.4
egyszer	86.6	80.4	100	95.6
egyszer sem	91.1	83.8	98.3	91.6
Gyermeke részesült már Mo.-i egészségügyi ellátásban				
több ízben is	94.1	92.9	100	98,4
egyszer	80.0	76.5	100	96.3
egyszer sem	91.5	81.5	99,4	920

Látható, hogy az esetek többségében az a tény, hogy a megkérdezett valamilyen Magyarországon kapott kezelés révén már kapcsolatba került a magyarországi egészségügyi rendszerrel arra készíti a megkérdezettet, hogy igényelje egészségügyi ellátásának támogatását, mégpedig annál nagyobb arányban, minél gyakrabban részesültek valamilyen ellátásban. Viszont az, hogy akik semmilyen ellátásban nem részesültek Magyarországon nagyobb arányban igénylik a támogatást, mint akik egyszer már igen, azt is jelzi, hogy ezen támogatás igenlése sok más tényező függvénye is, amely tényezők egy része nem közvetlenül a megkérdezett egészségi állapotához kapcsolódik.

A fentiek alapján elmondhatjuk, hogy legerőteljesebben *a hazai egészségügyi rendszerrel szembeni elégedettség mértéke* befolyásolja az igénylést. Kivételesnek bizonyult a vajdasági vizsgált népesség, ahol mind a rossz egészségi állapot, mind a Magyarországon kapott gyógykezelések száma szoros összefüggésben áll az egészségügyi támogatás igénylésével.

Az egészségügyi ellátás támogatásának igénylése hozzájárul a státusigazolvány kérelmezésének szándékához is. Azok, akik igényelnék, hogy Magyarország támogassa egészségügyi ellátásukat, jelentősen nagyobb arányban kérelmeznék a különleges státus elnyerését. Ez a kapcsolat legerősebb a Vajdaságban, ahol az egészségügyi támogatást igénylők 90,1%-a kérelmezné az igazolványt, míg az egészségügyi támogatást nem igénylőknek csak 55,3%-a.

A különleges státust kérelmezni szándékozók az egészségügyi támogatás igénylése szerint (százalékban)

	Erdély	Felvidék	Kárpátalja	Vajdaság
igényli az egészségügyi támogatást	94.0	82.0	95.3	90.1
nem igényli az egészségügyi támogatást	87.4	64.4	75.0	55.3

Hasonlóképpen az egészségügyi támogatás iránti igény a különleges státus megszerzésének szándékolt időpontját is meghatározza: azok, akik azonnal benyújtják a státus elnyerését célzó kérelmüket, amint erre lehetőség nyílik, jelentősen nagyobb arányban kerülnek ki az egészségügyi támogatásra igényt tartók közül.

	Erdély	Felvidék	Kárpátalja	Vajdaság
a különleges státust azonnal kérelmezné				
igényli az egészségügyi támogatást	70,3	57,3	67,2	64,5
nem igényli az egészségügyi támogatást	55,6	33,0	25,0	33,3
a különleges státust később kérelmezné				
igényli az egészségügyi támogatást	22,8	30,0	26,0	28,1
nem igényli az egészségügyi támogatást	33,3	34,1	75,0	20,5

1. A Segítő Jobb Alapítvány ismertsége

A Segítő Jobb Alapítvány ismertsége az egyes határon túli magyar régióban rendkívül eltérőnek bizonyult, míg Erdélyben és Kárpátalján a megkérdezettek fele hallott az alapítvány létezéséről, Felvidéken mindössze 7.6 százalékuk. Azok akik hallottak az alapítványról információikat majd egészében személyes ismerőseik vagy a sajtó révén szerezték. Az egyházi szervezetek Kárpátalján játszanak jelentős szerepet a Segítő Jobb Alapítvány népszerűsítésében, ahol interjúalanyaink 8.9%-a általuk hallott az alapítvány működéséről.

	Erdély	Felvidék	Kárpátalja	Vajdaság
Hallott a Segítő Jobb működéséről	48.8	7.6	53.5	37.6
Milyen forrásból hallott róla				
Ismerőseitől	18.5	2.7	32.8	17.9
Orvosától	1.5	0.8	1.0	1.0
Sajtóból	24.9	4.1	10.0	16.8
egyházi szervezettől	4.0	0.2	8.9	2.0

Az különleges státus oktatásügyi vetületei

1. A felsőoktatás kérdései

A határon túli magyar fiatalok tekintélyes része tanul felsőfokon Magyarországon. Az iskolai karriernek ez a típusa az egyes régiókban különböző mértékben épült be a családok iskolaválasztási gyakorlatába, ennek megfelelően arra a kérdésre, hogy a magyar állam szülőföldön való felsőfokú képzést támogassa, vagy inkább a Magyarországon való felsőfokú képzést tegye lehetővé, régióként eltérő válaszokat kaptunk.

A szülőföldi magyar nyelvű felsőoktatási intézmények szükségessége (és ezzel együtt a szülőföldön való továbbtanulás kérdése) az erdélyi közéletben képezi legélénkebb diskurzus tárgyát, így nem meglepő, hogy a szülőföldi felsőfokú képzés támogatása iránti igény itt a legmagasabb (68.3%), a Magyarországon történő képzés támogatása iránti pedig a legalacsonyabb (19.2%). A Vajdaságban a válaszok megoszlása rendkívül hasonló az Erdélyben észlelthez, az eltérés 1-2 százaléknyi. A felvidékiek körében a kérdés iránti tartózkodóbb viszonyulást láthatunk, a fentieknél lényegesen kevesebben tartanak igényt a szülőföldi továbbtanulás Magyarország általi támogatására, miközben a magyarországi továbbtanulás támogatását preferálók köre alig nő. Ezzel szemben a kárpátaljaiak esetében a magyarországi továbbtanulás támogatását preferálók köre lényegesen nagyobb.

A magyar állam hol támogassa a határon túli magyar fiatalok továbbtanulását	Erdély	Felvidék	Kárpátalja	Vajdaság
szülőföldjükön	68.3	56.3	53.6	66.7
Magyarországon	19.2	23.4	29.0	20.4

A többség tehát mind a négy régióban a szülőföldön való továbbtanulás támogatását preferálja, e többséget azonban Kárpátalján és Felvidéken a megkérdezettek alig fele képezi, Vajdaságban és Erdélyben több mint kétharmada.

Felmerül a kérdés, vajon azok akiknek iskoláskorú gyermekeik vannak és így közvetlenül érintettek gyerekeik jövőjének megtervezésében ugyanúgy vélekednek-e a továbbtanulás helyszínével kapcsolatos kérdésről mint akik közvetlenül nem érintettek, és állásfoglalásuk pusztán elvi kérdés. A következő táblázatban a magyarországi továbbtanulás mellett állást foglalókat mutatjuk be, aszerint, hogy a megkérdezettnek van-e vagy nincs iskoláskorú gyermeke. A válaszok e bontásából kiderül, hogy Erdélyben azok, akiknek iskoláskorú gyermekeik vannak még inkább a szülőföldi továbbtanulás hívei, mint a kérdésben közvetlenül nem érintettek. Felvidéken az iskoláskorú gyermekek léte gyakorlatilag nem befolyásolja az interjúalanyok állásfoglalását, Kárpátalján és Vajdaságban viszont a gyerekeik jövőjének tervezésében közvetlenül érintett szülők jelentősen nagyobb arányban a Magyarországi továbbtanulás lehetővé tétele mellett voksolnak.

A magyarországi továbbtanulást igenlők aránya, aszerint hogy van-e gyermekük	Erdély	Felvidék	Kárpátalja	Vajdaság
van iskoláskorú gyermeke	17.1	23.5	34.3	23.1
nincs iskoláskorú gyermeke	20.0	24.8	23.9	17.2

Személyi változók szerint Erdélyben és Felvidéken a magyarországi továbbtanulás iránti preferencia a kisvárosi, érettségizett rétegre jellemző, kor szerint a Felvidéken egyenletesen szóródva, Erdélyben erőteljesen a fiatal korosztályra tolódva. Kárpátalján elsősorban a nagyvárosi, érettségizett vagy felsőfokú végzettségű, középkorú réteg szerint kellene inkább a magyarországi továbbtanulást lehetővé tenni. Vajdaságban ez a réteg középkorú-fiatal, felsőfokú vagy szakiskolai végzettségű és inkább falun él. A vidék tömb-szórvány jellege szerint csak Kárpátalján van a válaszok megoszlásában jelentős különbség, ám a tömbben élők néhány százalékkal minden térségben inkább a magyarországi továbbtanulást preferálják, alrégiók szerint Erdélyben a Székelyföldön (kisebb mértékben a Partiumban), Felvidéken a nyugati és keleti régiókban vélték nagyobb arányban ugyanazt.

A magyarországi továbbtanulás támogatását preferálók személyi változók szerint (százalék)

		Erdély	Felvidék	Kárpátalja	Vajdaság
Életkor	Fiatalok	26.4	23.9	27.5	23.3
	Középkorúak	17.7	22.0	34.4	24.7
	Idősek	13.3	24.9	26.1	15.7
Iskolai végzettség	Általános	16.3	25.6	26.2	18.0
	Szakiskola	19.9	18.5	23.8	27.5
	Érettségi	27.1	25.4	33.1	18.8
	Felsőfokú	23.8	17.4	33.3	32.1
Településtípus	Falu	17.4	19.7	29.3	23.6
	Kisváros	23.1	27.5	23.7	19.9
	Nagyváros	18.2	12.8	45.7	19.6
Térség jellege	Tömb	19.8	23.1	33.2	21.8
	Szórvány	18.5	24.4	17.9	18.0

Azzal a lehetőséggel, hogy a határon túli magyar fiatalok magyarországi felsőoktatási intézményekben csupán részképzéseken vehessenek részt legtöbben Vajdaságban értettek egyet (a megkérdezettek 66,9%-a), majd csökkenő sorrendben Erdélyben (58%), Felvidéken (50%) és Kárpátalján (49,3%). A magyarországi továbbtanulás pusztán részképzésre korlátozását elfogadók számára lehetővé tettük választásuk kétféle indoklását, egy normatív kijelentéssel, miszerint „a fiatalok számára elsősorban a szülőföldjükön kell biztosítani a továbbtanulás lehetőségét” valamint egy kisebbségi szempontból pragmatikusabb érveléssel, miszerint „ha több évig tanulnának Magyarországon, nagy részük nem térne vissza szülőföldjére”. A normatív indoklással legnagyobb arányban a vajdaságban azonosultak (a megkérdezettek 53,6%-a), kisebb mértékben Erdélyben (40,4%), még kevésbé Kárpátalján és Felvidéken (32,3% és 30,9%). A pragmatikus érvelést legtöbben Felvidéken (19,1%) legkevesebben a vajdaságban fogadták el (13,3%).

A részképzésre vonatkozó kérdés élesebb választási helyzet elé állította a megkérdezetteket, hiszen míg az előző kérdésnél csak elvileg kellett a szülőföldi vagy a magyarországi továbbtanulás támogatása között választani, ennél a kérdésnél a magyarországi továbbtanulás alternatívájaként egyértelműen a rövid időre szóló részképzés szolgált. Ebben a választási helyzetben minden régióban megnőtt a teljes magyarországi továbbtanulás mellett állást foglalók száma. Legtöbben ez esetben is a

kárpátaljaiak választották a magyarországi továbbtanulást (34%), de második helyre, megelőzve az erdélyieket, a felvidékiek kerültek (30.6%), az erdélyiek pedig 28,6%-al előzik meg a vajdaságiakat, akiknek ezúttal 23,5%-a vélte, hogy „minél több fiatal számára kellene biztosítani Magyarországon az ötéves felsőfokú képzés lehetőségét”.

A fentiekben tárgyalt részképzést az egyes régiókban egymáshoz közelálló arányban szándékoznak ténylegesen igénybe venni (a megkérdezett vagy annak megfelelő korú gyermeke), Erdélyben a megkérdezettek 18.5%-a, Felvidéken és Kárpátalján 17%, Vajdaságban 16,4%. Erdélyben, Felvidéken és Vajdaságban egyaránt nyolc százalék azoknak az aránya, akik e részképzési lehetőséget már 2002-ben igénybe vennék, Kárpátalján 6,3%.

2. A magyar nyelven tanuló általános iskolában tanulóknak nyújtandó támogatás kérdése

A státustörvény tervezete szerint azok az igazolvánnyal rendelkező szülők, akik lakhelyükön, vagy ahhoz közel eső helységben legalább két kiskorú gyermeküket magyar nyelvű általános iskolában taníttatják, anyagi és tankönyvtámogatásban részesülhetnek. Felmérésünk szerint Erdélyben, Felvidéken és Vajdaságban a megkérdezettek körülbelül 40 százalékának van az óvodástól az egyetemistáig terjedő iskoláskorú gyermeke (38.5%, 41.1% és 38.4%), Kárpátalján a megkérdezettek majdnem felének (47,8%). Mivel a magyar nyelvű iskoláztatás támogatása csak az általános iskolába járó gyerekek után járna, e támogatás által potenciálisan érintettek aránya Erdélyben a lakosság 25,5 százaléka, Felvidéken 39,5%, Kárpátalján 42,4%, Vajdaságban 33,8%.

	Erdély	Felvidék	Kárpátalja	Vajdaság
Van iskoláskorú gyermeke	38,5	41,1	47,8	38,4
a magyar nyelvű iskoláztatáshoz nyújtott támogatásban potenciálisan érintett családok	25,5	39,5	42,4	33,8
a gyerekeit a támogatás ellenére továbbra is nem magyarul iskoláztató családok aránya	1,2	3,4	4,3	0,6
gyerekeit magyarul iskoláztatná, megfelelő támogatás esetén	3,6	4,0	3,9	4,1
gyerekeit támogatás nélkül is magyarul iskoláztató, de a támogatást elfogadók	18,1	23,4	29,7	26,4
gyerekeit magyarul iskoláztató, de a támogatást elutasítók aránya	2,7	8,7	4,7	2,7
a magyar nyelvű iskoláztatáshoz nyújtott támogatást igénylő családok	21,7	27,4	33,6	30,5

A gyerekek magyar nyelvű iskoláztatásáért kapható támogatást három régióban a megkérdezettek durván egyharmada igényelné (Felvidéken 27.4%, Kárpátalján 33.6%, Vajdaságban 30.5%), Erdélyben a támogatásra igényt tartók aránya alacsonyabb (21.7%). Azok aránya, akik a támogatás elnyerése céljából íratnák gyermeküket magyar iskolába, mind a négy régióban 4% körüli.

Az utazási kedvezmény kérdése

A státustörvényben tervezett utazási kedvezménnyel a határon túli magyarok nagy arányban élnének. E kedvezmény kihasználásában a Vajdaságiak és a Felvidékiek járnának az élen, amely régiókból a megkérdezettek 58,9% illetve 57,3%-a vélte, hogy az adott helyzetben évente többször is igénybe venné az utazási kedvezményt. Kárpátalján ezen megkérdezettek aránya 54,9%, Erdélyben 47,2%..

Milyen gyakran venné igénybe az utazási kedvezményt?

	Erdély	Felvidék	Kárpátalja	Vajdaság
Évente többször	47,2	57,3	54,9	58,9
Évente egyszer	25,4	12,8	14,2	13,4
Ritkábban vagy soha	21,1	15,7	15,6	17,6

Az évente egyszer utazók Felvidéken, Kárpátalján és Vajdaságban 12-15 százalék között vannak, Erdélyben 25,4 % az arányuk. Ennél is ritkábban, vagy soha nem szándékoznak Magyarországra utazni az erdélyi megkérdezettek 21,1%-a, a vajdaságiak 17,6%-a, a felvidékiek és kárpátaljaiak 15-15 %-a.

Az utazási kedvezmény évi többszöri igénybevétele mind a négy területen erőteljesen a magas iskolázottságú, fiatal rétegekre jellemző. Erdélyben a felsőfokú végzettségűek 61,7%-a, Felvidéken 65,8%-uk, Kárpátalján 67,6%, Vajdaságban 75%-uk szándékszik évente többször igénybe venni az utazási kedvezményt. Az utazási szándék gyakoriságában Kárpátalján megelőzik a felsőfokúakat a szakiskolát végzettek, akiknek e régióban 71,4%-a véli, hogy az utazási kedvezményt évente többször is igénybe fogja venni. Erdélyben a nagyvárosok, Felvidéken és Kárpátalján a kisvárosok, Vajdaságban a falvak lakói utaznának évente többször is kedvezményesen. Erdélyben a partiumi magyarok élnének elsősorban a lehetőséggel (64,2%-uk utazna évente többször), Felvidéken a Nyugat- és Kelet-Felvidékiek (e térségek lakóinak 58,3% illetve 70% -a utazna évente többször).

Az utazási kedvezményt évente többször igénybe venni szándékozók (százalékban)

		Erdély	Felvidék	Kárpátalja	Vajdaság
Életkor	Fiatalok	61,6	74,6	68,7	66,5
	Középkorúak	47,4	61,0	54,0	69,6
	Idősek	31,5	36,2	38,5	46,1
Iskolai végzettség	Általános	43,8	51,7	39,8	53,7
	Szakiskola	51,6	63,3	71,4	70,5
	Érettségi	51,7	62,0	64,5	65,7
	Felsőfokú	61,7	65,8	67,6	75,0
Településtípus	Falu	42,9	54,3	51,9	67,2
	Kisváros	47,6	63,2	63,9	60,0
	Nagyváros	53,4	26,4	43,1	51,0
Térség jellege	Tömb	42,2	60,3	51,4	61,1
	Szórvány	54,2	48,8	64,0	55,5

Az egyes régiókban különböznek a tervezett utazások céljai. A következő táblázatban azt foglaltuk össze, hogy hét lehetséges uticél közül melyikről vélik a

megkérdezettek, hogy 2002-ben kedvezményes utazásuk célját fogja képezni. Az úticélok gyakorisági sorrendjében hasonlóságot figyelhetünk meg az Erdélyi és Kárpátaljai illetve Felvidéki és Vajdasági megkérdezettek között. Erdélyben és Kárpátalján legfontosabb úticélként a jövedelemszerzés jelenik meg. Felvidéken és Vajdaságban ez a cél a gyakorisági sorrend 3.-4. helyén jelenik meg, e két régióban ugyanis leggyakoribb úticél a bevásárlás. Figyelemre méltó, hogy a bevásárlás Kárpátalján is második helyre kerül, Erdélyben viszont viszonylag kevésbé fontos helyen, a negyediken. Az állami ünnepek az erdélyiek esetében kerül fontosabb helyre, az orvosi ellátás a kárpátaljaiaknál, a turizmus pedig szinte egyáltalán nem szerepel az úticélok között.

Erdély		Felvidék		Kárpátalja		Vajdaság	
Jövedelemszerz.	21,2	bevásárlás	38,2	jövedelemszerz	29,4	bevásárlás	33,6
Ünnepek	16,3	művelődés	25,7	bevásárlás	23,6	művelődés	23,3
Művelődés	13,5	jövedelemszerz.	13,5	szakmai képzés	7,7	ünnepek	16,3
Bevásárlás	12,5	ünnepek	13,5	orvosi ellátás	7,6	jövedelemszerz.	15,7
Szakmai képzés	9,9	szakmai képzés	8,2	művelődés	7,1	orvosi ellátás	11,4
Orvosi ellátás	5,6	orvosi ellátás	3,3	ünnepek	5,2	szakmai képzés	11,0
Turizmus	3,6	turizmus	0,4	turizmus	0	turizmus	0